

МОВЛЕННЄВІ СИТУАЦІЇ В ІНШОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ГІМНАЗІЇ

Горошкін Ігор Олександрович,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних мов,
Інститут педагогіки НАПН України

Сучасна іншомовна освіта передбачає моделювання ситуацій реального спілкування. Пріоритетними стають діяльність та особистість, а основою освітнього процесу є не тільки засвоєння іншомовних знань, формування комунікативних умінь і навичок, а й засоби організації та засвоєння навчального матеріалу, розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу учнів засобами іноземної мови. У цьому контексті проблема моделювання мовленнєвих ситуацій на уроках іноземної мови посідає одне з провідних місць як у науково-методичній літературі, так і в практиці викладання іноземних мов.

Теоретичні та методичні аспекти застосування мовленнєвих ситуацій та їхня роль як важливого складника процесу навчання іноземних мов відображено в працях І. Зимньої, С. Ніколаєвої, Є. Пассова, Т. Полонської, В. Редька, М. Сідун, В. Скалкіна та ін.

Аналіз лексикографічних і методичних праць засвідчує, що поняття «ситуація» має кілька значень та атрибутивних ознак, що зумовлює наявність різноманітних тлумачень його. На думку В. Скалкіна, мовленнєву ситуацію доцільно розглядати як сукупність умов, обставин, що спонукають розпочати спілкування, певним чином висловити думки, почуття, бажання й потреби [1].

Ґрунтуючись на цьому визначенні, ми розглядаємо ситуацію як явище соціально-психологічного плану, що містить такі лінгвальні й позалінгвальні складники: обставини, за яких відбувається спілкування; взаємини між предметами і явищами дійсності; соціальні й гендерні характеристики учасників спілкування, що значною мірою впливає на вибір лексичних одиниць, етикетних формул.

Практика переконує, що не кожна ситуація спонукає учнів до висловлення. Ситуація не обов'язково повинна викликати мовлення, вона може лише створювати сприятливі умови для її виникнення. У повсякденному житті людини трапляється багато ситуацій, які не супроводжуються мовленням, хоча всі умови для цього створені.

Отже, в широкому сенсі під навчальною мовленнєвою ситуацією розуміють сукупність життєвих умов, які спонукають до висловлення думок і використання при цьому лексичного й граматичного матеріалу, формул мовленнєвого етикету. Завдяки мовленнєвій ситуації відбувається апробація взірців і моделей реального іншомовного спілкування, формується мовна поведінка учнів, мобілізується їхня увага та розвивається уява, процес навчання стає більш динамічним. Ці характеристики ситуації корелюються з вимогами компетентісно орієнтованого

навчання, оскільки крізь призму моделювання процесу спілкування учнів залучають до комунікативної взаємодії, що сприяє формуванню ключових компетентностей.

Основою мовленнєвої ситуації є певна проблема, відображена в комунікативному завданні, яке, своєю чергою, дозволяє спрямувати мовленнєву поведінку здобувачів освіти для досягнення мети спілкування. Дослідники (С. Ніколаєва, Т. Полонська, М. Сідун, В. Скалкін та ін.) доводять, що для створення мовленнєвої ситуації необхідно дотримуватися низки умов, до яких відносять: знання предмета бесіди (теми); наявність стимулу (зацікавленості вести бесіду) і певних комунікативних цілей для досягнення в процесі обговорення (поінформувати, спростувати чиюсь точку зору, відстояти власну, уточнити що-небудь тощо); володіння лексичним матеріалом для участі в бесіді. У доборі ситуацій учителям важливо враховувати типологічні характеристики учнів гімназії, їхні інтереси і вподобання. У результаті анкетування, проведеного в Бердянській спеціалізованій школі з поглибленим вивченням іноземних мов № 16 було встановлено, що найбільше зацікавлює учнів робота в парах і групах - 76 (47,8%), пояснення вчителя – 38 (23,9%), робота з підручником – 20 (12,6%), робота з текстом - 15 (9,4%) [2].

Для вчителя важливо зрозуміти, як ставити комунікативне завдання, як стимулювати учнів, реалізувати комунікативні наміри, якого результату можна очікувати. Тому на сучасному етапі актуальним залишається створення на уроках іноземної мови певних умов і розроблення комунікативних завдань, які заохочували б здобувачів освіти до свідомого засвоєння знань і творчого застосування набутих умінь і навичок. Це можливо лише за умови системного моделювання проблемних ситуацій під час навчання іноземних мов.

Отже, моделювання комунікативних ситуацій відповідає потребам сучасного освітнього процесу та дозволяє вчителю забезпечити високу якість і ефективність навчальної діяльності учнів, створити умови для здобування міцних знань. У процесі мовленнєвих ситуацій здобувачі освіти продукують ідеї, спрямовані на ефективне розв'язання життєвих проблем, опановують правила культури спілкування, виявляють емпатію до співрозмовника, учаться брати на себе відповідальність за мовленнєвий вчинок.

Список літератури

1. Скалкін В.Л. Ситуация, тема и текст в лингвометодическом аспекте. Организация материала для устной речи. *Русский язык за рубежом*. 1983. № 3. С. 52 – 57.

2. Горошкін І.О. Ситуаційні завдання як педагогічна умова компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов. Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р.) Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, м. Дніпро, Україна, стор. 93-95.